

نظارت به عنوان یک ابزار کارآمد مدیریتی، امری است که از دیرباز مورد توجه حکومت‌ها بوده و اکثر حاکمان برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار، همواره می‌کوشند بسته به نوع نیاز و سلیقه‌ی خود و با استفاده از روش‌های مختلف در ارائه خدمات بهتر به شهروندان و کنترل حوزه حکومتی و تشویق آنان به رعایت تکالیف و مسئولیت‌های شهروندی و شناخت معضلات اجتماعی، اقتصادی جامعه به آن بپردازند.

نظارت در میان حکومت‌ها در سه قالب، نظارت حکومت بر مردم، نظارت مردم بر حاکمان، و نظارت مردم بر مردم مطرح بوده که در تعالیم ادیان آسمانی و حتی نحله‌های غیرتوحیدی نیز بدان سفارش زیادی شده است.

واژه «نظارت» که مفهوم آن قدمتی دیرینه دارد واژه‌ای است که در مباحث شرعی و قانونی، گاه واضح آن بشر و گاهی خداوندگار و شارع مقدس است. اما واژه «نظارت همگانی» عنوانی نوین است که پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و تحقق مردم‌سالاری دینی در راستای وجوب دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر به صورت جدی در ادبیات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران مطرح شده است. پرداختن به بحث «نظارت همگانی در بعد دینی» از منظر محققین و پژوهشگران این حوزه کمتر مورد توجه قرار گرفته است. چرا که: ایشان کلمه‌ی «نظارت همگانی» را هم‌طراز با «امر به معروف و نهی از منکر» و «عنصر» امر به معروف و نهی از منکر را معادل قرآنی «نظارت همگانی» تعریف کرده و به ناچار وارد مقوله امر به معروف و نهی از منکر شده‌اند. و در استناد از قرآن، سنت و سیره معصومین علیهم السلام نیز امر به معروف و نهی از منکر را به عنوان محور و الگوی خود قرار داده‌اند.^۱ شاهد براین گواه کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌هایی است که با عنوان نظارت همگانی تألیف و چاپ شده‌اند ولی در محتوا وارد مقوله‌ی امر به معروف و نهی از منکر شده و یا موضوع نظارت همگانی را از دو حوزه مدیریتی و جامعه‌شناسی بررسی کرده‌اند. هر چند این دو مفهوم، بسیار نزدیک به هم بوده، و در بخش‌هایی نیز یکسانند در بسیاری از موارد نیز دو مفهوم مجزا هستند. شواهد نشان می‌دهد که منابع محدودی از «نظارت همگانی در بعد دینی» در دسترس است. در عین حال، نمی‌توان ادعا کرد که این نوشتار به عنوان اولین و کاملترین اثر، مستقل از مقوله‌ی امر به معروف و نهی از منکر و با توجه به ارتباط این دو بخش به موضوع پرداخته و از منظر دین‌مورد مطالعه و پژوهش قرار داده است. لیکن تصور می‌شود بتوان از این نوشتار به عنوان سرآغازی برای تفکیک علمی این دو حوزه و بررسی تشابه‌ها و تفاوت‌های آن دو استفاده نموده و گذری به مفهوم نظارت همگانی در حوزه دین بصورت دقیق‌تر نام برد.

^۱. در ادامه به رابطه و تشابه‌ها و تفاوت‌های این دو اصطلاح اشاره خواهد شد.